J

jabalaka *» žabalaka*

Jablon, Jablón

Duch jabloní, bulh. Jabločnyj Spas, rus. Velikij Spas, rus. Jablochnji, jablonnik *» Spas*

duch starostlivosti o ovocné sady a záhrady, predpokladaný zlodej ovocia. Bolo mu pripisované pokúšanie ľudí, aby si odtrhli ovocie iných ľudí. Môže spôsobiť obratie úrody počas jednej noci.

Duch Jablone nám ukazuje, ako zo sveta vytvoriť záhradu. Pripomína nám, že vytvoriť nebo na zemi vyžaduje živiť telo, myseľ i ducha krásou a odhaľuje nám, akým spôsobom to dosiahnuť. Nespočetné množstvo druhov jabloní dokazuje, že nekonečné množstvo prejavov krásy skutočne existuje a pozýva nás, aby sme ponúkli a užívali si tú našu.

Duch Jablone môže pomôcť: očistiť telo, ducha a myseľ, hojiť rany, poznať, okúsiť a živiť svoju krásu, vniesť krásu do sveta, prispieť k premene Zeme na Raj.

Oslavuje sa 6. (19.) augusta svätením jabĺk, ktoré sa potom kladú aj mŕtvym na hroby. Do tejto doby bolo zakázané jesť jablká, lebo mohlo dôjsť k črevným kolikám, bolestiam zubov a alergickým prejavom. V tento deň sa piekli rôzne jablkové múčniky a podarovávali sa susedom a chudobným. Spievajú sa piesne a tancujú kolovody pri západe slnka, je to prvý zberový festival nazývaný **Slávnosť prvých plodov**, prvé ovsenky ale aj druhá žatva, žatva v sade (na hore). Obradná pieseň: Sadaj, slnko, sadaj. Na Slovensku sú prvé jablká 25. júla (na Jakuba) a nazývajú sa jakubky.

Jabloňový kvet je symbolom mladej nevesty, červené jablko je symbolom dievčenskej lásky *» jánske jablko*.

Keďže sa podáva aj hrachová kaša, nazýva sa tiež **Hrachový deň.** Od tohto dňa sa zamykajú vinohrady a sady, hájnici ich strážia pred zlodejmi a plašia vtákov. V hroznových vinohradoch sa v Slovinsku nazýva *Teleba.*

Kresťanská cirkev oslavy prekryla sviatkom Premenenie pána.

jačična

duch opusteného miesta, podobný *pustodomke.* Snaží sa napodobňovať ľudí ale je veľmi hlúpa. Môže napríklad priasť zo slamy, namiesto vlny; nosí vodu zo studne v site, polieva burinu atď. Nie je dobré sa jej vysmiať, lebo sa príde v noci pomstiť a jačí na streche, ako keď sa mačky bijú.

Jadun *» Kostiar*

rus. jadun = žrút, pažravec

jagababa, jaga-bura *» ježibaba, Baba Jaga*

jagabicha, jagicha, jagabova, jagišna, jegibisna, jegibicha, jegibica, jegibišna, jegiboba, jegibova, jegična, jega

poľ. jagada, Jadźma, Jadźa, Jagadowa Baba

považuje sa za dcéru Baby Jagy a považuje sa za totožnú s *Nesrečou.*

Jagaubis (litov.) *Gabija*

Jagus, Jegus *» Jas*

jachar

jachať (rus.) = jazdiť, uhánať

kašub. jigrzan

slávnostný jazdec na *jánsku noc*, ozdobený vencom z kvetov a stuhami všetkých farieb. Dohliada na správnosť vykonávania hier a tancov počas jánskej noci. Má právo prvý si vybrať ktorékoľvek dievča, keď Perúnov žrec tretí krát zatrúbi na turom rohu. Jachar si môže svoju vyvolenú odviezť na vyčačkanom bielom žrebcovi rovno do svojho domu.

Jakub

(hebr. = náhradník)

pálenie ohňov, ktoré majú chrániť úrodu a dobytok pred čarodejnicami (25.júla), juliáles, oslava *Raduny.* Pálil sa júlovec (jalovec) – borievka (Juniperus).

V Čechách sa v tento deň vyhodí z vyvýšeného miesta (trónu) koza s pozlátenými rohmi, zdobená stužkami a kvetmi. Pravoslávna cirkev presunula obrad na júlový hromový deň (20. júla), keďže Jakub bol podľa biblie „ syn hromu“.

jalbl *» diabol*

Janino *» Anin deň*

Janja, Janjojka - mená víl v srbskej mytológii

asi je totožná s Divá Jana = Diana *» Diva*

jánošíkovská tradícia

umelecké stvárňovanie zbojníckeho národnooslobodzovacieho hnutia na Slovensku.

(Maľované na skle, Jánošíkova skala)

Jánošíkova sieň sa nachádza vo vrchu Klenovský Vepor tam, kde pramení rieka Klenovská Rimava, pri studničke Jánošíkova slza. V útrobách vrchu Minčol pod Oravským zámkom je tiež časť Jánošíkovho pokladu ako aj v útrobách Bielej skaly v Prosieckej doline.

jánske zvyky

jánska noc, oslava letného slnovratu 24.júna,

Jána, Jaňa, Janja, Janoš, Jánov deň, *Jasuňa*, rus. Ivan den, Ivan byľober, lotyš. Janis, bulh. Jenov den, Jenju

(Ján - Joan - Jovan - Jupiter)(Ioanan je latinizovaná forma hebrej. Yochanan = boh je milostivý)

Ján = Hans, Jana = Hana = Anna, Janáci = Hanáci

Slovinci ho stotožňujú s *Kresnikom* a deň nazývajú šentjánževec.

Juhoslovania ho nazývajú Vidov deň *» Svantovít,* Rusi ho nazývajú Ivanov deň prípadne *Ivan – Kupalin deň.*

Magickými úkonmi sa zabezpečuje uvoľnenie plodivej sily zeme, aby sa dosiahli hospodárska prosperita, zachovanie zdravia, získanie manželských partnerov, ochrana pred zlými silami a démonmi, ochrana pred krupobitím, robila sa predpoveď počasia, úrody a osudu ľudí. Dva týždne pred 24. júnom každý večer dievčatá spievajú "Bude Jána". 21.júna prebieha niečo ako hlavná skúška pred jánskou nocou *»Ilja*. Predvečer Jána sa nazýval *vigília Jána,* kedy sa dievčatá pekne obliečú a spievajú žartovné piesne, pri fakliach zbierajú liečivé rastliny a do východu slnka tancujú, spievajú a väčšinu noci strávia hrou. V Bulharsku mladé dievča vystroja za nevestu nazvanú **Jánova nevesta (**Jenova bulka, Jaňovča, Dragajka) a urobia pre ňu obradnú svadbu so slnkom. Počas obradu ju kropia vodou. Obrad sa nazýva *Kalinica.* Jaňovča a dragajka sa v Bulharsku volá aj lipkavec pravý (Gallium verum).

Traduje sa, že cez svätojánsku noc t.j. najkratšiu noc v roku, kvitne zlaté papradie –***peračina*** (Gymnocarpium**,** ktoré v skutočnosti nemá kvet), a pomocou jeho kvetu možno nájsť poklady ukryté v zemi - jantár (jánova smola). Liečivé byliny nazbierané cez jánsku noc majú najväčšiu silu *» jánske byliny*. Na Slovensku sa tradovalo, že cez svätojánsku noc sa mení piesok na zlato v okolí studničiek pred jaskyňami. Pálili sa ohne, spaľovala sa borievka (jalovec – Juniperus), lieskové prúty sa pichali do polí, aby bola dobrá úroda, alebo sa lipové či javorové vetvičky zapichávali do polí v nedeľu pred Jánom. Dobytku sa dával cesnak a soľ na ochranu pred démonmi. Medzi kapustu sa dávali uhlíky z jánskych ohňov, aby ju nežrali húsenice. Doma sa rituálne zabil červený kohút - symbol ohňa. Počas jánskej noci nesmú mať mládenci pri sebe žiadnu zbraň.

V r. 1765 prekryté katolíckym sviatkom sv. Jána Krstiteľa.

Nazýva sa aj *kúpalné sviatky Lady*.

jánske ohne

slovin. Kresovanje, poľ. Kupajła

na jánsku noc sa pália ohne zvané *vajany* (niekde aj *subotky*), ktoré sa preskakujú, tancujú sa okolo nich *kolovody* a spievajú piesne (Poď leto k nám), niekde sa nazývajú aj *Letná koleda* alebo *Veľká koleda*. V Chorvátsku sa koná obradný tanec zvaný **Vrzino kolo** (vriace koleso). Miesto, kde sa pália ohne, sa nazývajú *kolodište*; spievajúce dievčatá nazývajú *ladarice.* Je to oslava slnečných božstiev, ktorých symbolom je oheň. Jánske ohne boli tzv. čisté ohne (očisťujúce ohne) museli byť z dubového dreva s pridanými liečivými rastlinami, najmä borievkou. Nedohorené drievka jánskeho ohňa sa stávali talizmanom. Kto oheň preskočí, bude ho chrániť pred temnými silami, okrem toho borievkový dym má aj dezinfekčné účinky. Okrem pálenia ohňov sa vyhadzovali fakle (horiace metly), spúšťali horiace kolesá alebo sa horiace kolesá krútili na vysokých stĺpoch (ohňostroj). Na 4 stranách mesta sa zapaľujú 4 vatry t.j. spojenie kríža a kruhu (štvorlístok). Ženy sa nahé mlčky kúpali v tichej vode, aby svojou nahotou prilákali plodnosť a prosperitu. Je to vlastne oslava štyroch živlov: kúpanie – voda, pálenie – oheň, skákanie – vietor, promiskuita – zem.

Pri ohňoch sa podávalo obradné jedlo (guláš) a pražmo (pražený nedozretý jačmeň). Obrady sa končili promiskuitou slobodnej mládeže *» jachar*. Konali sa „kalikové svadby“ (svadby na jeden rok, bulh. *kalinica* svatba, rus. sitcevaja svaďba,) *» zásnuby*. Pri svitaní všetci s krikom utekajú k rieke a umyjú sa. Dážď na svitaní sa považuje za živú vodu.

Oheň očisťuje a posilňuje, oheň zaklína Slnko, aby sa znova vrátilo na svojej životodarnej púti a v novom roku pozdvihlo zo zeme spásu novej úrody.

Celonárodné vajány sa pálili na hore Radhošť.

Cirkev sa snažila prekryť vajány sviatkom Jána Krstiteľa, keďže boli spojené kúpaním sa v rieke. (Rusi nazývajú Jána Krstiteľa Jánom Kupalom). V Slovinsku sa prekryi sviatkom *Kresnika.*

jánske jablko, (*kúpadlo*) svätojánske jablko alebo iný darček, ktorý darovali dievčatá chlapcom deň pred kúpalnými sviatkami . Pieseň: Červené jabĺčko...

jánske byliny

svätojánske byliny
Liečivé byliny nazbierané cez jánsku noc majú najväčšiu silu. Zbiera sa deväťsil, komonica, černohlávok (májovník), marinka voňavá, devätorník peniažkový, ruta, ľubovník a klinček *(Dianthus)*.
Ruta voňavá (*Ruta graveolens),* **svätojánska** čarovná „bylina milosti“ je využívaná exorcistami ako Herba de fuga demonis; mužmi pri znižovaní a ženami pri zvyšovaní libida.
Ľubovník bodkovaný *(Hypericum perforatum)* je známy aj ako bylina sv. Jána, čarodejník či **svätojánska** bylina používaná ako antidepresívny **svätojánsky** kvet na zaháňanie diabla, chrániaci pred bleskom a vyvolávajúci eufórie. Jeho spojitosť s 24. júnom siaha do dávnych čias, keď dievčatá z neho vili vence a ten, kto tancoval okolo jánskeho ohňa, musel mať na hlave túto tzv. jánsku korunu.

K **svätojánskym** rastlinám patrí aj rohovník obyčajný*(Ceratonia silique)* **svätojánsky** chlieb, gr. kerátion, arab. qirat/karát, ktorého semená používali zlatníci na váženie drahokamov a zlata. Artemidin vitex jahňací *(Vitex agnus-castus)* **svätojánske** drievko, obsahujúce tlmič žiadostivosti – vitexin, takže jeho semená, zvané piperella, užívali mnísi/mníšky a kňazi na dodržanie celibátu. Volovec vŕbolistý – volské oko (*Buphtalmum salicifolium)* **svätojánska** žltá hviezda, ríbezľa červená (*Ribes rubrum*) **svätojánske** strapce, kostihoj lekársky (*Symphytum officinale) » perunika*, machovička položená (*Sagina procumbens)*, krtičník hľuznatý (*Scrophularia nodosa)*, tučnolist hľuznatý *(Crassula major)*, rozchodník veľký (*Sedum telephium)*, rimbaba obyčajná (*Pyrethrum parthenium)*, pestrec mariánsky *(Silybum marianum)*, fialka voňavá (*Viola odorata),* ale aj bylina podsvetia a smrti – petržlen záhradný (*Petroselinum crispum),* horčica biela (*Sinapis alba)*, eliminátor tvorby spermií, materského mlieka a bradavíc – lastovičník väčší (*Chelidonium majus),* kvitnúci od príletu po odlet lastovičiek*),* papraď samčia (*Dryopteris filix-mas*), z ktorej koreňov pripravovali nápoj lásky ako i mandragora, zvaná Adamova hlava alebo zlaté jablčko lásky (*Mandragora officinarum*), či podzemky vstavača zvaného ulika *(Orchis tridentata)* . Posvätnú **svätojánsku** mätu voňavú*(Mentha suaveolens)* tiež mätu vodnú *(M. aquatica)* a mätu klasnatú (*M. spicata)* trhali 24. júna za úsvitu. Kelti mätu považovali za najposvätnejšiu rastlinu a používali ju na zlepšovanie myslenia a na posilnenie mužnosti, vo Veľkej Británii sa stala kostolnou – biskupskou rastlinou. S**vätojánsky** rebríček obyčajný *(Achillea millefolium)* zastavoval krvácanie (podľa mytológie už z rán Achillea), slúžil k zaháňaniu zlých duchov, Kelti ho šnupali, fajčili, pili odvar, sypali do kadidla a do kúpeľa. Šťava z koreňa horca, zvaný tirlič alebo prestrelenec (*Gentiana cruciata)* sa používala ako ochrana proti vlkodlakom a proti zápalom strelných poranení. Veternica (*Anemone)* sa používa ako bylina snov, kto si ju dá pod vankúš, bude mať prorocké sny. Na hojenie rán sa používa aj bôľhoj zvaný letunec (*Anthyllis*), koreň psojazyku (*Cynoglossum*) sa používal pri uhryznutiu besným psom,
Do **svätojánskych** ohňov v Európe, ako ochranu proti bleskom, hadom a zlým duchom, vhadzovali často papradie, najmä osmundu kráľovskú (*Osmunda regalis)*, Venušin orličník obyčajný *(Pteridium aquilinum)* a muchotrávku červenú *(Amanita muscaria)* a aby nepršalo, vhadzovali do ohňa vrbicu zvanú plakúň *(Lythrum salicaria),* ktorá pomáha aj proti počarovaniu a slúži pri hľadaní pokladov.

Podľa bieloruskej mytológie malého mužíka, zbierajúceho liečivé rastliny cez Ivan-Kupalninu noc, nazývajú **kúpaľský dedko.**

Porekadlo: Na Jána jahody do džbána.

Janus

(rím. = klenbová cesta, vráta, dvere)

taliansky (rímsky) boh všetkého začiatku, boh vchodov, boh dvoch tvárí. Zobrazujú ho s dvoma tvárami na jednej hlave. Janusov chrám bol zatvorený počas mieru. U Slovanov ho zobrazovali na šálkach, z jednej strany usmievavá tvár a z opačnej strany smutná alebo z jednej strany ženská tvár (baba) a z druhej strany mužská tvár (dedo). Je tu zrejmá podobnosť s dvoma princípmi *Perúna*, alebo jin a jang.(čín. jin = pevná látka, jang = tekutina), deň a noc, podobnosť s *Čislobohom.*

Podľa neho je pomenovaný počiatočný mesiac *január*. Jeho dňom bol 1.január.

V Pomoransku ho nazývali Jenedraktus. V lotyšskej mytológii je analógiou *Jumis.*

Boh, ktorý bol, je a bude, boh začiatku a konca, alfa a omega (Zjav 1,8); prvý a posledný je Kristus (Zjav 2,8).

Zemepisné názvy: Janice, Janík, Janíky, Jankovce, vrch Janiculum v Ríme.

jánusovský = dvojtvárny, dvojzmyselný, obojaký, falošný

jarášek *» rarach*

jarošek, poľ. jaroszek

V niektorých oblastiach Poľska je jaroszek démon zvádzajúci ľudí v podobe bažanta, jarabice alebo zajaca na blatisté miesta, aby sa utopili v bahne. Ak sa ho podarí chytiť a prinesie sa domov, premení sa na domáceho pomocníka - *raráška*

jarčuk

marčuk

v ukrajinských legendách pes, s vlčími zubami, ktorý vidí zlých duchov, zvyčajne neprístupných pre oči obyčajných tvorov. Vie rozlišovať medzi dobrými a zlými čarodejnicami. Keď uhryzne zlú čarodejnicu, zostanú jej nezahojiteľné rany. Rodí sa čistokrvnej sučke v deviatej generácii rodokmeňu.

Najpravdepodobnejšie je to vlčiak.

Zemepisný názov: Jarčujak – mesto v Srbsku

Jarilo

(bulh. Geroman, German, Grman, Džerman, Gečo, Gergi rus. car ogoň

Jarmin, Jarylo, Yarylo, Iarilo, Jarilko, Jarun, Jar,

rus. jarko aj žarko znamená vášnivo, ohnivo, srbochorv. jâr značí jar, aj zúrivosť, hnev, takže správne by sa malo čítať žiarilo, žiaroman

staročesky *Dyrsa*

vládca dožiniek, horúceho leta, vášne, ochranca žatvy, stelesnené jarnoletné slnko, reprezentuje sexualitu, telesné radosti, ľudskú aj zemskú plodnosť (negatívny mužský princíp plodnosti), syn *Divy* a *Velesa.*

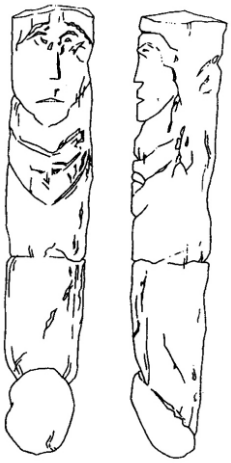

Symbolizuje ho hlinená figúrka so zdôraznenými mužskými pohlavnými znakmi (lat. *thyrsus***)**, ktorá sa 12. mája (*Letnice*) a 29. júna(*Skaloján)* za spevu pohrebných piesní zakopávala do **jarku** vykopaného v poli (magická svadba – ruja so Živou), aby sa jeho magické sily plodnosti preniesli na úrodu. Cieľom bolo privolať dážď, teda očakávalo sa, že nebo zaplače na jeho pohrebe. V Bulharsku sa obrad nazýva **German.** Dodnes sa používa symbol zavretej päste so vztýčeným prostredníkom ako symbol mužského pohlavného orgánu. Oficiálnym symbolom Jarilu je štylizovaný tzv. **slnečný kríž.**

V Poľsku sa figúrka Jarila vložila do džbánu s úzkym hrdlom (kruža) naplneného mliekom medom a pálenom a nazývali to **obrad Kruža**. Dievča, vykonávajúce obrad, sa nazýva *Kostroma*. Ak bolo príliš veľa dažďa, figúrku vykopali a hodili do vody. Ak prší na Jarila, nazývajú to zlatý dážď, lebo je veľmi prospešný. Oslavuje sa aj 30. júna ako **Jarilov deň,** v niektorých krajoch 4. júna, na Deň prírody ako **mokrý Jarilo**. Ranná rosa nazbieraná v tento deň sa používa na liečebné účely. Zimný Jarilov deň je 4. januára *»vodokrstnice.*

Úder blesku (hromového Perúna) do zeme (*Živy*), predstavuje magický sexuálny akt medzi nebom a zemou, kedy blesk prederaví zem a oplodní ju následne nebeským semenom (dažďom), čo je obdoba s *Dažbogom.* Jarilo sa považuje aj za syna *Perúna* a *Mokoši*. Podľa slovinskej mytológie ho Veles ukradol a poveril ho za seba ako *vlčieho pastiera.* Vlkov nazývajú aj Jarilove (Jurovítove) psy.

Jarilovým zasväteným zvieraťom je tur (býk), ale aj zajac belák (*Lepus timidus*).

Odlesk slnka na lesklej ploche sa nazýva „slnečný zajačik“.

Jeho protivník je *Kostiar*.

V ukrajinskej mytológii je Jarilo stelesnené jarné slnko a pokračuje ako *Kupalo* – stelesnené letné slnko. Zostarnutého Jarila nazývajú sivý Jarilo (šedivý Jarilo) a oslavuje sa na *ovsenky.* Na základe uvedeného možno Jarila stotožniť s *Jasom (Ďasom).*

V Rusku jeho spoločníkmi sú *Pinai* - bôžik pijanstva a *Oblup* – bôžik obžerstva.

Jeho ženský princíp je *Pripelaga*, býva nazývaná aj **Jarila** (z toho Jarmila), alebo **Jaruna, Jarica, Jara** či **Germeruda.** Zobrazuje sa ako biele dievča na bielom koni.

Na Ukrajine sa oslavuje v nedeľu po 24. marci a nazývajú ho sviatok Dažboga, **Velikdeň Dažboga**, či **Jarilin deň.**

Niektorí autori si ho mýlia s *Jarovítom* a Jarovíta nazývajú **studený Jarilo** alebo **jarný Jarilo.**

Kozmologicky sú štyria jasní páni neba: *Jarovít* - božstvo (princíp) jarného slnka, (Jilm) *Svarožič* - božstvo letného slnka, *Jarilo* - božstvo jesenného slnka a *Jasuň* (Ďas, Kolovlad) – božstvo zimného slnka, ktorí sa striedajú v slnečnom záprahu a riadia slnečné lúče počas jednotlivých ročných období.

Májové a júnové obrady boli prekryté cirkevnými sviatkami sv. Hermana.

slovo „jarok „ znamená priekopa, brázda aj potok

Zemepisný názov: Jarmina – obec v Chorvátsku

jarmok

trh, rínok

vo sviatočných dňoch sa vykonávajú jarmoky, trhy, na ktorých remeselníci, chovatelia a pestovatelia ponúkajú svoj tovar. Umožňuje to predať, vymeniť, alebo ináč zhodnotiť prebytky hlavne domácich výrobkov z chovu zvierat a pestovania poľnohospodárskych plodín. Postupne sa trhový sortiment získaval cielenou výrobou tovaru, ktorý mal odbyt a bol potrebný. Trhy sú aj určitým druhom spoločenskej udalosti.

V lotyšskej mytológii je ochrancom jarmokov *Usin* a Tirgus māte = Matka trhov (jarmokov).

jarmo je drevený postroj na šiju ťažného dobytku, prenesene útlak, poroba

Jarnik (slovin.) *Bartolomej*

Jaroboža *» Gospa*

Jarovít , Gerovít (t.j. čítaj ako žiarovít),

Gierovit, Gierowit, Yarovit, Jarowit, Jerovit, Jarmls, Jarmuž, Jarymaž, Orymaž, Oromąd, Jaryman, Džarowit ale aj lužicky Harovit, Harowit, Herovit, Harevit , Hierowit, Hirowit, Charevit, Garevít, Chirovít, Gorevit, Guerovít, Iarovit

Jurovít, *Juraj, Uraj, Urbaj, Orej, Orij, Arij, Jarij,* Jarobud, Jarun, Jarog,

litov. Pergrubis, Pergubrius, lotyš. Usinš, poľ. silnoj bog,(*Silnoboh*) rus. krepkoj bog, Jegorij, Grigorij

bielorus. Svetlovid

juraj je od gréc. georgios = obrábajúci zem, roľník, ale srbochorv. jâr značí jar, aj zúrivosť, hnev; rus. jurkij je vrtký

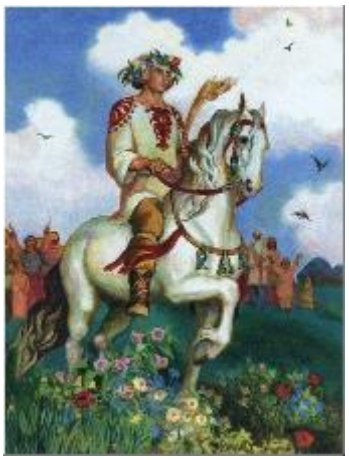

Vesnik, kladný mužský princíp vládkyne plodnosti - Vesny, stelesnená jar.

Pán jarnej sily a plodnosti, jarného dažďa, mládeže, mladosti, býva na mesiaci (t.j. mesačné božstvo), víťazný boží bojovník proti zime, ochranca kvitnúcich stromov. Jeho symbolom je veľký zlatý štít (monštrancia) ako symbol nového slnka (žiary živej), ako aj svastika zvaná **jarovik.** Víta sa poľnohospodármi v posledný aprílový týždeň (25. apríla) *» Marek* alebo 24. apríla *» Juraj,* počas osláv sa vyvesujú jeho plápoláky. V noci z 23. apríla na 24. apríla sa pália **jurské ohne.** Táto noc sa nazýva aj **mŕtva noc** alebo **hluchá noc.** Oslavy Jarovíta sa nazývajú **jarilky** , sú spojené s pijatikami, zápasmi a súbojmi. Hlukom a kopijami vyháňali drakov z ich možných úkrytov. Niekde robia preňho **jarnú hostinu** 19. apríla.

Počas týchto dní sa otvára (odomyká) zem a možno vyjsť aj z podsvetia; vychádzajú hady na povrch zeme, takže Jarovíta nazývajú aj pán hadov. V tento deň Jarovít odomyká nebeskú bránu, vstúpi na zem, a tým sa začína jar. Boj Jarovíta s drakom symbolizuje boj života - slnka (jari - Vesnika) a smrti - temnoty (zimy - *Moreny*), obrazne „napichne zimu na kopiju (slnečný lúč)“. Na Mitru Jarovít boj s drakom prehrá a začína prichádzať zima. Podľa novopohanstva má pomocníkov **jarogoňcov.**

Jarovíta sprevádza ohnivá sojka **sojarok** (rus. kareza) *(Garrulus glandarius*).

V litovskej mytológii sa Vesnik oslavuje spolu s Vesnou dňa 22. marca.

V slovinskej mytológii sa drak- jašter (zima, smrť) bojujúci s Jarovítom nazýva Rabolja (*»raviola)*, v ruskej mytológii sa nazýva *korkodila* (krokodíl?), v kašubskom a kociewskom regióne Poľska sa nazýva *jurk.*

Porekadlo: Jurovít prináša leto, Mitra zimu. *Mitra* sa považuje za staršieho brata Jarovíta

Keďže sa na Juraja „ vyjarilo“, býva stotožňovaný s *Jarilom.* Jarovít je kozmologicky jarným predchodcom letného Jarila.

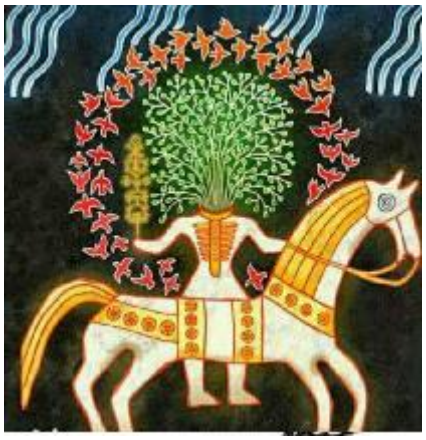

Zobrazuje sa ako krásny mládenec v bielom plášti na bielom koni s vencom jarných kvetov na hlave, držiaci v ľavej ruke hrsť obilných klasov a bosý, odomyká nebo, vypúšťa rosu a dievčiu krásu, dáva zdravie a mužnú silu, tiež ako víťaz nad drakom. Splynul s predstavou Juraja víťaza so štítom a kopijou bojujúceho s drakom (lamiou) - zimou (drakobijec, rus. zmejeborec). Porážkou zimy sa otvoria prírodné vodné zdroje, takže ho považujú aj za vladára všetkých vôd.
Jarovít je na znaku Moskvy a vysvetľujú ho ako boj Veľkej Rusi proti Krajine Veľkého Draka.
Jarovít predstavuje mužskú silu, a je to aj sviatok Deň mužov.
V tento deň sa robil výhon dobytka cez „živý oheň“ *» žehnanie,* prípadne ho pošibávali posvätenou vetvičkou vŕby (bahniatkami). Z týchto dôvodov sa považuje za ochrancu dobytka pred vlkmi a medveďmi, takže býva stotožňovaný s Velesom. Obradné pečivo sa robí vo forme dobytku (kozy, ovce, kravy). Usušená rosnička, chytená na Jura, sa používala v mágii lásky. Rosa zozbieraná v tento deň lieči oči.
Jarovít má vládu nad prírodou od 24.4. do 24.6. Mladí ľudia sa hojdali na hojdačkách zavesených na kvitnúcich stromoch.
Vykonáva sa aj staroveký obrad : Veľkonočné bozkávanie, určený na vytvorenie dobrého priateľstva medzi ľuďmi. Oslava sa vykonáva na prvú nedeľu po jarnej rovnodennosti, nezávisle od fáze Mesiaca.
Na začiatku a na konci žatvy sa robí hostina, na ktorej sa ďakuje Jarovítovi. V ruských zemiach sa oslavuje aj jesenný Juraj dňa 26. novembra/9. decembra ako ukončenie vonkajších poľnohospodárskych prác.

Je totožný so sviatkom Juraja víťaza u pravoslávnych, v Čechách sv. Jiří.

Jeho ženským princípom je *Vesna* (Jaromudra).

Je synom *Dažboga* a *Živy.*

Slovo “ jarý“, znamená aj „ s čerstvými silami“ ako je v prísloví: Starý ale jarý. Nový hospodársky rok sa víta na Jarovíta.

Porekadlo: Kade Juro chodí, tade pole rodí. Je tu Jur, kravy dur t.j. výhon dobytka. Koľko dní pred Jarovítom žaby kričia, toľko dní po ňom mlčia. Na Jarka uhorky do jarka t.j. vhodný termín siatia uhoriek.

Kozmologický výklad: Jarovít, mužský princíp jari, vychádza na jar z podzemného duchovného sveta, víťazí nad Morenou, ženským princípom zimy a začína vládnuť na Perúnovom nebi. Pokračuje ako Jarilo, mužský princíp leta - Svaroga, vykoná magickú svadbu so Živou - Kúpalou, ženským princípom zeme, aby oplodnil zem. Po žatve, ako Radegast, sa jej stáva neverný s Rožanicou, ženským princípom jesene, predchodkyňou Moreny, ženským princípom zimy. Za svoju neveru musí zostúpiť do Velesovho podzemného duchovného sveta. Vládu na Perúnovom nebi preberá Morena. Toto sa opakuje každoročne, čím sa vysvetľuje striedanie ročných období.
V ukrajinskej mytológii je ženskou analógiou Jarovíta *Melanka (Lela):* vychádza na jar z podzemného duchovného sveta, vykoná svadbu s Velesom (Basilom) aby bol plodný rok a vládne do jesene, kedy sa vracia do podzemného sveta.

Jarovít je obdobný hindskému božstvu Aryaman.

Východné cirkvi ho prekryli sviatkom sv. Antipa a Jegorija. V cirkevnom kalendári je presunutý na 19. marca na sv. Jozefa.

jarovrat

symbol matky slnka *Gospa*

žárovrat

Zemepisný názov: Jarobrod – lužické mesto, v súčasnosti Erfurt

Jas, Jasuň, Jaseň, Jasni (mužský princíp)

Jasa, Jasna, Jasuňa (ženský princíp)

vládcovia svetla a slnka, nebies, totožní s *Ďasom* a *Ďasicou.*

jasný pán, jasná pani

poľsky Jasza, Jaśniena , Jesza, Jessa, Jesowit, Jasień; Jasnowit, Ješa, Jasion, nesprávnym zápisom v Mater Verbonum ako Jeseň (Jesień), údajne obdobná s božstvom *Isis,* fonetický zápis : Yesse, Isień, Jessen

baltsk. Jéou , Jeu, Geü, Géu , bulh. Jagus, Jegus, Protojagus, slovin. *Kresnik,* ukrajin. Jasa, Jasna, Jasuňa. V Čechách sa nazýva *Chasoň,*

V ruských bájkach sa nazývajú As (Aseň, Asila, Aster) *» Chasoň* a Asuica, Asja. Asja je jednou zo sestier *plejád* a považuje sa za zakladateľku národov: Rusov, Lamiov, Bovilov a Dardanov.

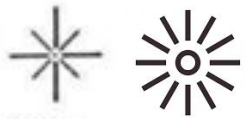

Ukrajinsky jasa = sláva, t.j. Jas je mužským princípom alebo synom *Slávy.*

Teutonicky sa nazýva **plechan**, čo znamená blesk či otvorené nebo. Toto pomenovanie sa vyskytuje v ruskom Suzdale.

Je mužský protipól božstva *Chors,* býva stotožňovaný so *Svantovítom.* Chrám mal v Gniezne – Poľsko.

Jas a Jasa boli falošne vyhlásení za záporných démonov *ďasov* stotožnených s *besmi.*

Oslavuje sa 1.augusta ako deň úcty k starším. Zaťovia navštívia svojho svokra, aby mu vzdali úctu, preto sa nazýva aj **Zaťovský deň.** Najstarší z nich na humne obradne naháňa mladších zaťov a tlčie palicou na prázdny sud od mlieka, čo má za cieľ odohnať vlkov, diviakov a medveďov, aby nezničili dosiaľ nezobranú úrodu. Zbiera sa bazalka. Podľa počasia prvých siedmich augustových dní sa veští počasie na ďalších sedem mesiacov.

jasať = oslavovať Jasa (starogréc. = hojiť, sanskrt. vasu = jasný), nadšene prejavovať radosť

Preniesol sa do oslovenia vážených osôb: jasný pán, jasná princezná a pod.

Podľa vlastností možno Jasa stotožniť s *Jarilom* a Jasu s *Jarilou.* Na zimu ostáva starý a oslepený, na oživenie potrebuje živú vodu (jarnú vlahu z rozpusteného snehu) a zlaté jablko (slnko), čím sa stane znovu mladým *Jarovítom*.

Novopohanstvo jeho pomocníkov nazýva **jeszogoňce.**

Cirkev prekryla oslavy sviatkom Makabejovcov.

Zemepisný názov: Jasná, Jásov, Jasová, Jasovská jaskyňa, Jasovská planina, Jasmund (Rujana), rieka Jagus v Rusku,

jaseň je strom a v západoslovenskom nárečí znamená aj jeseň

Vývinom slov Jásov - Jovsa - Joviš vyplýva ako obdoba božstva *Jupiter*

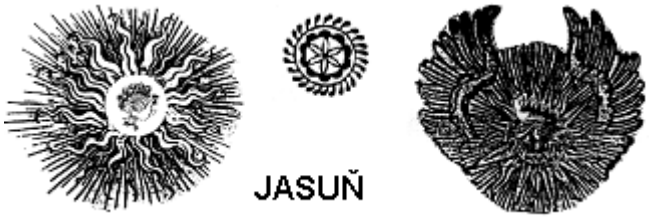

Jasomir

nie je božstvo, je to z nemeckého Ja so mir gott helfe = Áno, tak mi boh pomôže.

Henri Jasomirgott bol vojvoda z Rakúska (1141 - 1177).

jaskyňka *» runa*

chorv. splija

jasličky

poľsk. šopky, ukrajin. batlejka, betlejka ; čes. betlém (odvodené od mesta Betlehem)

hry pri jasličkách, betlehemské hry

» chodenie s jasličkami

maď. jasle = kŕmidlo

Zemepisný názov: Jaslovské Bohunice – obec na Slovensku

jasnosluchosť, jasnopočutie

schopnosť prijímať nepočuteľné podnety podobne ako sluchom

jasnica, jesenica (slovin.) *sudička*

tá, čo je jasnovidná

Zemepisný názov: Jasenica – obce v Srbsku a Bosne, Jesenice – obce v Čechách, Chorvátsku a Slovinsku

jasnovidec *» veštec, vidák,*

veštec predvídajúci budúcnosť, vizionár aj prezieravý človek

litov. aiškiaregis, lotyš. gaišreģis, rus. providec, slovin. bába vída

Najznámejší veštci sú tzv. traja králi: Gaiš par (Gašpar lotyšsky = najjasnejší), Melik kara (Melichár ukrajinsky = bleskom trestajúci), Balt aesir (Baltazár = baltský boží muž) *» Traja králi.*

skratka GMB = najjasnejší, bleskom trestajúci, baltský boží muž

jasnovidectvo, jasnozrivosť

mimozmyslové vnímanie, vyvolané pomocou psychického sústredenia, pri ktorom sa prijímajú informácie, vymykajúce sa štandardnému zmyslovému vnímaniu. Na navodenie jasnovidnosti sa niekedy používa sústredené pozorovanie krištáľovej gule, zrkadla, hladiny vody a pod. Vraví sa, že kto zje ešte teplé srdce úhora, nadobudne jasnovidecké schopnosti.

Jason

1. Bol vodcom Argonautov, jeho manželka bola Médea, dcéra Aeta z Kolchidy; za neveru Jasona, Médea zabila svoje deti od neho.

2. Jason v Solúne dal záruku sv. Pavlovi, keď ho chceli židia zavrieť (Sk 16,6-9).

3. Otec svetiel, boh nebeských svetiel (Jak 1.17).

Jaster

Jastrzybóg, Jastrybog, Jastra, Juster

podľa poľského novopohanstva synonymum *Striboha,*

avšak **Jastra** (**Jastrë**) je po kašubsky *Veľká noc*.

Jastrun sa nazýva veľkonočný veniec zo sedmikrások.

jastriť = prenikavo pozerať, napínať zrak, sliediť

jašter

slovin. *muja,* rus. jaščer, jaščur, jašča, jaša, jaže, jaze, jušča, juša, ješča, ješa, ješe ale aj korkodila.

fonetický prepis: iachtcher

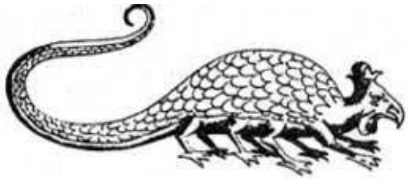

staroveký živočích, ktorý v Európe vyhynul. Mal silný chvost, s ktorým dokázal zlomiť strom alebo rozbiť skalu. Ešte v nedávnej minulosti bol pozorovaný v Hlohovci. Na základe dostupného materiálu je zrejmé, že jašter z rodu Diplocynodon mal pomerne častý výskyt v centrálnej Európe.

V Bavorsku a v Alpách sa nazýva Tatzelwurm, Springwurm, Stollenwurm, Hazelwurm alebo Murbl a bol pozorovaný v r. 1921. Po česky sa nazýva **prackatý červ**. V Eurázii sa vyskytuje suchozemský jašter gaviál *» givoitis*, ktorý je dosiaľ v Indii považovaný za posvätné zviera.

Jašter (Jašterica) bol považovaný za vládcu podzemných vôd, vládcu „dolného sveta“ a strážcu nepredstaviteľných pokladov. Legenda o objavení zlata v Banskej Štiavnici uvádza jaštericu so zlatom v ústach. Svätyne Jašterice mali dokonale guľatý tvar - kruh ako symbol dokonalosti poriadku. Všetky slovanské kmene, ktoré uctievali Jaštericu, ju považovali za hltačku slnka: každý večer zostupuje slnko na hranici sveta do dvojhlavej Jašterice západnými ústami, táto prehĺta slnko, ktoré sa plaví na východ podzemnou riekou vnútri Jašterice a východnými ústami vyráža na breh. Možno je to obraz nejakého dinosaura v mytológii.

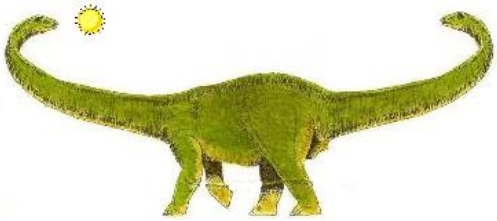

Jašter sa v ruskej mytológii uvádza ako brat *Kostiara.* Býva zamieňaný so *zmokom.* Jašter, nad ktorým *Jarovít* vyhral boj, sa v ruskej mytológii nazýva *korkodila.*

jašterica domová *»Domoša*

jaščur

V novodobých počítačových hrách sa nazýva *giwoitis.*

jaučių baubis, jaučbaubis, jauczubobis (litov.) = býčí *bubo*

jaud

dieťa zomreté pred narodením, ktoré sa zmenilo na upíra

jauterita

ženský princíp alcisa (*algisa*). Vedma vykonávajúca svätojánske obrady.

Jatad

pomenovanie sošky *Jarovíta* v Retre J.Potockim. Na soške je runový nápis:

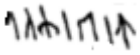

Jařivit, nesprávne prepísaný ako Jacipit. Znázorňuje postavu medveďa s ľudskou tvárou stojacou víťazne na krku hada s ľudskou tvárou

» *Vejdamez*

jatrič

poľ. jąter, jątrzę

pokušitel, jatriaci duchovné rany a vzbudzujúci u ľudí nenávisť

jatriť = dráždiť, poburovať, rozduchovať, rozrývať ranu

játra, jatrá (čes.) = pečeň

jav, javi

svet viditeľných javov, kráľovstvo dobra, jestvovanie, bytie, súcno, skutočnosť, realita. Vládne mu *Svarog*.

Podľa pravoslávnej cirkvi vzkriesenie božstva. Oslavuje sa na veľkonočnú nedeľu. Podľa slnečného kalendára pripadá na 16. apríla. Javi je protikladom *navi,* zjednotená v *pravi.*

jav = čo sa nejako prejavuje, javí; čo možno pozorovať, úkaz

javidnik, javidna

v ukrajinskej (huculskej) mytológii zlý duch, zdržujúci sa na hranici troch pozemkov, plotov, na trojmedzí.

Slovensko má päť medzištátnych trojmedzí:

1.v katastrálnom území obce Čierne, (SK- PL- CS)

2. na sútoku Moravy a Dyje, (SK – AT – CS)

3.v mestskej časti Bratislavy Čunovo, (SK – AT – HU)

4. v koryte Tisy pri Čiernej nad Tisou, (SK – HU - UA)

5. na predvrchole Kremenca. (SK – UA – PL)

Javiné, Jawinna, Javinė, Javų deivė (balts.) - *Krumine*

litov. = obilie

jazda kráľov, stavanie kráľa mladých

pôvodne sa konala 8. novembra/22. novembra, prípadne na Veľkú noc, v súčasnosti ako ľudové slávnosti v poslednú májovú nedeľu

Je to skúška dospelosti dospievajúcich chlapcov, či vydržia jazdiť aspoň 3 hodiny na koni. Ten, kto vydrží najdlhšie, je zvolený za kráľa mladých a prechádza dedinou na čele sprievodu ostatnej mládeže. Samotné konanie sprievodu sa dnes pripisuje rôznym historickým legendám, avšak vyskytuje sa vo všetkých slovanských krajinách, ako napodobňovanie kráľovských sprievodov alebo jazdy križiakov. Podáva sa chlieb s vybratou striedkou a naplnený vínom, ktorý sa nazýva archanjelský chlieb (bulh. rangelovský chlieb). Vínom, ktoré nevsiakne do chleba sa pokropí pole, aby bola dobrá úroda.

Cirkev prekryla oslavy sviatkom pod názvom **Archanjelská zadušnica** (Rangelovská zadušnica), t.j. oslavou troch archanjelov: Michala, Gabriela a Rafaela, prípadne sviatkom Krista Kráľa okolo 16.novembra.

jazernica

jazerná víla *» rusalka*

rus. ozernica , jezernica, bielor. azjarnica

Zemepisný názov: Jazernica – obec na Slovensku

jazerník

litov. ežerinis, ezernim, ezernin (ežeras = jazero), bielorus. žeužyk, ževžik, slovin. jezernik, rus. ezernik, ozernyj, poľ. jeziernin,

jazerný duch, druh *vodníka*, dobrý tvor, ktorý žije hlboko v jazere, je považovaný za strážcu riek, jazier a rybníkov. Jeho pomocníčkami sú **pľuskonky.** Keďže sú veľmi škaredé, desia rybárov.

Bol obzvlášť uctievaný pri najhlbšom rakúskom jazere na zámku Orth.

Vládcu jazera Iľmen nazývajú Iľm Ozernyj.

Jeho symbolom je pálka (*Typha)*

jazyčníctvo

(rus. jazyčestvo = pohanská viera) *» pohanstvo*

slovanské pôvodné duchovno, jeho nosná idea nie je slepá viera ale uvedomelé poznávanie.

Národ, ktorý si zachoval túto vieru, nazvali Jazygovia.

jébek žéna *» žalka*

zo staroslovienskeho „jebat„= súložiť

jedlá a nápoje obradné

chlieb a soľ - symbol štedrosti

páleno - symbol života

cesnak a cibuľa - symbol čistoty

ovocie - symbol zdravia

med - symbol lásky, krásy a milovania v manželstve

bravčovina - symbol zeme (symbol šťastia)

mak a kaša (*kuťa)*- symbol mnohosti, bohatstva, obradné jedlo na Štedrý večer; pohánková kaša s mliekom bolo obradné jedlo mladomanželov na svadbe,

opekance (pupáčky, bobále) s makom – symbol hojnej úrody, obradné jedlo na Vianoce

kukuričná kaša - symbol úrody na Kvetnú nedeľu

pražucha – pohánková kaša, obradné jedlo na Vajano

šišky a fánky –symboly mužskej a ženskej plodnosti na fašiangy a Nový rok

lokše – kruhová placka je symbolom večnosti, obradné jedlo na Nový Rok

rezance a šúľance - symbol výšky a dĺžky

kapustnica a vianočka – obradné jedlo na Vianoce

medovina (médos, syta) - nápoj pri všetkých príležitostiach

polievka – kohútia – obradné jedlo na sobáš

- slepačia – pre šestonedieľku na posilnenie

mlieko – bolo obetným nápojom pri mnohých príležitostiach, aj symbolom krásy „krv a mlieko“

vajce – symbol začiatku, jedlo na Nový rok a Veľkú noc

Jedeniu (obedu - obeti) predchádzalo poďakovanie božstvám (vďakyvzdanie).

jednonoh, jednonožec

(lat. monocolus, gréc. skiapodes)

lesovik , ktorý má len jednu nohu, patrí medzi *divov.*

Jednoočka *» Licho*

Jednoocze, Odnoglazka

jednorožec

jednoroh, alikorn, pegakorn, slovin. samorog, enorog, enorožec rus. jedinorog, jedinrog, jedinor, inorog, indrik, vyndrik, kondryk, belojandrik, ľútyj zver, sanskrt. vibandaka, lit. wandu, starosl. inrog, indrog

(lat. unikorn, gréc. monoceros, kartazon, rus.indrik = Jindřich?)

V novopohanstve sa nazýva **chironex.**

bájny divý kôň alebo jeleň či býk (nosorožec), ktorý má uprostred čela dlhý, krútený roh. Z jeho rohu sa robili čaše na nápoje, aby svojich používateľov chránili pred chorobami a otravami. Počas obdobia sucha ľuďom posiela vodu do prameňov a studní, aby zachoval úrodu tak, že svojim rohom prepichne oblaky, aby začalo pršať. Vo viacerých povestiach je protivníkom hada, ktorý bráni v odoberaní vody zo studne. Žil v karpatských pralesoch (zrejme pratur). Dal sa chytiť len ak mu priviedli pannu do lesa, u ktorej zaspal v lone.

V hinduizme je jednorožec inkarnáciou Krišnu.

Zemepisný názov: Jednorożec – obec v Poľsku

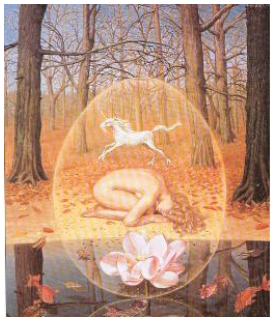

jedubaba *» ježibaba*

jedza, jedzyna (poľs.) *ježibaba*

jędza, jendza

uvádzaná ako meno *diablice* v Poľsku

Jędzon, Jędzona *» pekelník*
(poľ. potvora) – podporuje výčitky svedomia ako trest

jehera *» ježibaba*

Jelka, Jerina, Jerisavlja – mená víl v srbskej mytológii

jeniusz (poľ.) *trpaslík*

Jenk

kašubský duch oddychu a pohodlia

Jéou, Jeu, Geü, Géu » *Jas, Ďas,*

Jernej, Jérnik slovanská forma mena *Bartolomej*

Jesiznik

Esiznik, Dio

z poľs. jes i znik = zjavil sa a zmizol

v poľskej mytológii duch premeny, strážca a priateľ ľudí. Varoval ľudí pred nebezpečenstvom a katastrofou, ktoré im hrozí. V ruskej mytológii sa nazýva **div – vták** a zjavoval sa vo forme vtáka, najčastejšie vrany, prípadne aj hovoriacej vrany *»Morrigan, knochta vták.*

Jesza, Jesse, Jess, Jesz *» Jas, Ďas,*

poľs. jędza = ježibaba

Ješted Ded (Děd Ještěd)

(nem. Jeschkengeist = ještedský duch)

miestny duch pohoria Ještěd v Čechách (po nemecky Jeschken), objavuje sa v okolí Kukštejnu v Jaspisovej štóle a Červených skalách ako veľký horal s klobúkom a fúzami. Je to skôr zlá démonická bytosť.

jety, Yetti

joti

pomenovanie je z tibetského slova meti = medveď

snežný muž, legendárny humanoidný tvor, ktorý sa údajne nachádza v rôznych vysokohorských alebo lesných oblastiach; ďalšie pomenovania: kisiknik, saskvoč, bigfoot, enžej, avdoška, almasty, troglodit, holubí javan, mečenyj, jakut. čučuna, sučuna.

Je možné, že ide o tvora nazývaného Gigantopithecus, veľkého ľudoopa, ktorého pozostatky boli nájdené v Číne a Azerbajdžane. Bol pozorovaný aj v Eurázii, ba dokonca v Tatrách na poľskej strane, v Českej republike na Šumave v oblasti Vysokého Mýta krátko po 2.svetovej vojne.

Môže to byť aj druh medveďa.

jezinky (čítaj žižinky t.j. svetielka, ohníky)*» bludička*

bezinky, jazinky, rus. jendza, buzniča,

obdobné s *ježibabou* t.j. žižibaba, baba žaha, (ž)iha

majú peknú ženskú tvár, telo tlsté ako sviňa a nohy chlpaté ako kôň, ľudí uspia a vylúpia im oči. Chytajú malé deti, vykrmujú ich a potom jedia.

jez (kelt.) = jazyk t.j. aj jazyčnice, starorus. eza (čítaj jeza) = choroba

Keď sa skrývajú v bazových kríkoch *(Sambucus*), nazývajú ich **bezinky,** rus. *koltki.*

Na starosť sa z nich stávali *baby jagy* t.j. *ježibaby.*

ježibaba, jej muž je ježibábel

jendžibaba, jedzibaba, jendzibaba endžibaba, endza, (endzon), hindžibaba, indžibaba, (hadžibaba = turek), jagababa, dženďžebaba, *baba-jaga*, baba Iha, baba Jedza, jaga-bura, judubaba, jedubaba, poľs. jędza , jagajedza, jedzona, ukraj. jagiňa, bulh. gorska majka

herdekbaba (maď. őrdőg baba), jehera,

ďalšie pomenovania: jagabicha, jagabova, jagaja, jagicha, jagibicha, jaginišňa, jazja,jazaja, jegebica, jezibaba, *jezinka*,

pomenovanie pochádza z ruského jaglo = zdochlina, na ruskofínskom pohraničí slovo „jag“ označuje les, takže je to baba z lesa, po halíčsky jazja = čarodejnica

démonická bytosť, stará škaredá, štrbavá, kostlivá žena. Je smrteľná, chodí pravidelne aj do kostola. Bývala hlboko v hustých horách v chalúpke, peknom dome alebo sklenom zámku na stračej (kuracej) nôžke, hodnom pre pána, v spoločnosti netopierov, havranov a mačiek. Pomocou kúzelných predmetov (kúzelnej paličky) vedela začarovať ľudí a zvieratá na kamene. Tiež dokáže počasie ovládať. S holým mečom stáva na stráži. Má vojsko, ktoré čím viac sa zráža, tým viac rastie. Svojich nepriateľov páli ohnivým štítom. Má sedemmíľové čižmy (sapogy skorochody), koberec samolet a meč samoseč. Má aj krištáľovú guľu a kúzelné zrkadlo, cez ktoré vidí, kde sa čo deje na svete, tiež má klbko alebo sane, ktoré ukazujú cestu, vie, kde je živá a mŕtva voda. Najpravdepodobnejšie to bola v spoločnosti vykonávateľka kremácie (kňaži baba).
Zámok na kuracej nôžke bol v Kuracej Dolinke v Belianskych Tatrách.

Jej synovia sú *draci*, aj sama sa vie zmeniť na draka. Ježibaba počas boja sedí na tribúne. Bola aj ľudožrútom.

Jej pomenovanie môže byť odvodené od Jezabel - šíriteľky modloslužieb a smilstva (Zjav 2,20).

Maďarská interpretácia:
Ježibaba má ohradu z ľudských čriev, na každom kole je ľudská hlava. Vraj sa živí ľudskými dušami, aby bola ľahká a mohla lietať. Jazdí na čiernom capovi. Svoje dcéry väčšinou zaklína na kone, hady alebo na vajcia a sedí na nich ako kvočka.

Jej metla má takú moc, že sa z nej spravia dlhé a ostré ostne ako žihadlá a tie nevpustia nikoho cez komín.

Alternatívne pomenovanie pre *strigu* a *bosorku*.

Rastlina ježibaba guľatohlavá (Echinops sphaerocephalus) čes. bělotrn, rus. mordvinnik, ľudovo Adamova hlava.

Jievaras » *Žitník*

jigrzan (kašub.) *jachar*

strážca hier

jílan » *drakonián*
jašteročlovek

Jindra

Ondrej, Onda

syn svetla, stelesnená božia sila, vedomec osvetľujúci budúcnosť

» Ondrik

jitřenka (čes.) *zornička*

Jiva *»Živa*

jivice služobnice *Živy*

Zemepisný názov: Jivice – rieka v Rakúsku

Jodu

Jodut , Joduta, Goduta, Zedud

lokálny kraňský bôžik sily, ktorý preberá silu od koňa, na ktorom jazdí. Uprednostňuje kone pred ženami, preto sa naňho obracali slobodní muži. Pomenovanie je odvodené od slova zjodu, sjedud t.j. sedenie

Býva zamieňaný so *Zedukom,* saským božstvom vojny prípadne egyptskou božskou radou starších: Zedu, zapisované ako Dzedu, Dedu, Dêd

jogiňa

matička Jogiňa, babička Zlatá noha, Jaginišna

krásna, milujúca, láskavá ochrankyňa sirôt a detí, putovala po zemi raz na ohnivom nebeskom voze, inokedy na koňoch, cez všetky krajiny, v ktorých žili potomkovia slovanského rodu, brala siroty z dedín a miest. Nosila elegantné topánky zdobené zlatými vzormi, preto ju ľudia volali babičkou Zlatá noha alebo aj *Zlatá Baba.* Deti nosila do kláštora v horách, aby ich zachránila pred smrťou.

Pripomína sa od 3. októbra do 10. októbra ako **Osmica** (8 dní) **matičky Jogine,** kedy sa dávajú dary sirotincom.

Počas cirkevnej christianizácie ju stotožnili s *babou Jagou.*

jolka

(rus.) novoročný (vianočný) stromček - jedlička

jopod, iopod *» polkan*

grec. hippopod

jounik, jovnik, asetnik (bielor.) *stodolník*

Jovanka – meno víly v srbskej mytológii

judubaba *» ježibaba*

judy, judity

samojudy

rus. pljuskoni (rus. pljuska = čiaška), lichoplesi (rus.= zlé pletiarky, ukr. zlé tanečnice), lobasta (rus. lob = čelo), poľ. joduti, joduszi, jątduszi, judawki

čierne víly, zlé lesné aj vodné víly, *rusalky,* ktoré topia ľudí, *vodníčky.*

Zjavujú sa mladým mužom, očaria ich svojou krásou s cieľom zviesť ich. Zjavujú sa mnohokrát ako obraz žien, ktoré zomreli. Ak muž podľahne, omotajú ho svojimi vrkočmi, utopia ho a vezmú jeho dušu do záhrobia *navy.* Možno sa chrániť pred nimi tak, že muži nosia pri sebe niektorú z *rastlín ochranných.* Niekde škodia aj deťom a tehotným ženám.

Na Urale sa zlá rusalka nazýva *šutovka*, šuticha a je škaredá a stará.

Mužská forma sa nazýva **judovil** (judosamovil).

Zemepisný názov: Judyty – obec v Poľsku

Jufa - druh pekelníka

Jug, Jugo

južina , široko, šilok, toplek

stelesnený južný vietor *»Stribog,* teplý vietor fúkajúci z juhu. Oslavuje sa 28.apríla, kedy sa na križovatkách spaľuje kadidlo.

Jeho žena je *Meluzína.*

Juga je aj iné pomenovanie bohyne *Juno.*

Zemepisný názov: Jugów, Jugowa, Jugowicw, Jugowiec – obce v Poľsku

Jugra

Ogra, lotyš. Kaltaš ekva (kovová žena)

Zlatá bohyňa, Severská bohyňa, Lukomorská bohyňa

Personifikácia Veľkej bohyne (*Magna Mater* – Matrioška?*).*

Mala svätyňu v Jugorsku v Lukomorí, kde mala zlatú sochu, tak ju nazývali aj *Zlatá Baba,* či Zlatá Aňa. Socha bola dutá a vhadzovali sa do nej peniaze ako obeta. Vietor vyvolával na otvore sochy zvuk trúbenia. Pôvodne sa vraj volala *Jumala.*

Zemepisný názov: Jugorsk – obec v Rusku, Jugorie – obec v Slovinsku.

Juli, Julvi, Julin, Julius, Jul

iný názov mesta Wolin (Volyň) - chybná predstava o existencii božstva tohto mena

Julo je prezývka bohyne Ceres.

Hjul je po švédsky koleso. Jul fest sú v Škandinávii oslavy zimného slnovratu (koljady) a pomenovanie bolo prevzaté Slovanmi.

julki pomoransky *ľudík*

Jumis

Jumaleńsz

Jomala, Jumala, Jimiela, Imiela, Jemioła

poľ. Swątlnica, Światłonicza, Dydak, Dydek

lotyš. = dvojča, slovin. kambál, komi. ómel,

v lotyšskej mytológii stelesnenie dvojičiek, ochranca plodnosti polí. Je to určitá obdoba dvojhlavého *Janusa.* Má matku *Jumja mate,* ženu **Jumala** alebo Jumīte (Jimiela) a jeho deti Jumalēni. V lete Jumis zostáva na poli, v zime spí pod kameňom alebo vo venci, ktorý je zavesený v stodole. Zrná tohto venčeku sa zmiešajú na jar so semenom na zdvojnásobenie plodnosti, keďže klasy z naposledy zožatého snopu sa považovali za požehnané, čo je obdoba s dožinkovým vencom *» dožinky.* Obrady sa nazývajú **Jumja ķeršana** (Jumjin úlovok).

Jumis je obdoba s bieloruským duchom *Sporýš.* Jeho symbolom sú prekrížené stonky s konskými hlavami tzv. „štipcový kôň“. Tie sa tiež nazývajú Ašvieniai, a znamenajú dva kone ťahajúce slnečný záprah *» slnko.*

Na Slovensku sa Jumja spodobuje na „Ďumďa“ a spieva sa obradná pieseň Hoja, Ďunďa *» Ďunďa*

V severských jazykoch (fín., estón.) pomenovanie jumala, jumal, jumo znamená všeobecne bohyňa, boh.

Zemepisný názov: Jumisko, Jomala – obce vo Fínsku

junák

junoš, junáčik

1. mladík, mladý muž, mládenec, bohatier

junák, junoš možno odvodiť od bohyne *Juno* , junónsky znamená krásny ako Juno

V niektorých mýtoch sa *Kryšeň* nazýva junák.

Junáčku sa v ľudových piesňach objavuje vo forme ďundičku, ďundík, ktorých synonymá sú detinec, šprndel, šteniatko, žubrienka a pod.

Po rusky sa junač povie jaza t.j. mládež.

české jinaš, inaš je odvodené od bohyne *Inana,* t.j. základ slova je od *jin*

keltský základ yang pre slovo mladý je odvodený od slova *jang*

junáctvo = smelosť, chrabrosť, udatnosť, hrdinskosť

2. prenesene: udatný, smelý, chrabrý, urastený mladík, muž, hrdina, bohatier, chlapík (rus. molodec), chorv. = hrdina

Zemepisný názov: Junoszyn, Junoszyno – obce v Poľsku

junáci

deti slnka, ochrancovia štyroch svetových strán : *Utrenníček, Poludníček, Večerníček, Polnočníček.*

Ich ženským princípom sú *Nebeské panny.*

V juhoslovanskej mytológii sú junáci deťmi *zmaja (zmoka),* nazývajú sa *zmajevíti* a bývajú z nich miestni hrdinovia, bohatieri *» junák – prenesene*

Zemepisný názov: Junaki – obec na Ukrajine, Junaci – obec v Bulharsku

Junda

litovská bohyňa vojny *» Henana,*

lotyš,. Kara māte

Juno

(= mladá)

Iunó

rímska bohyňa manželstva, ochrankyňa vydatých žien, vládkyňa nebies a oblohy, manželka Jova (Jupitera), *» Héra* (rus. Ira). Ako bohyňu manželku ju nazývali Juga.

Na Slovensku mala svätyňu v Komárne, jej rastlina je rimbaba. Zobrazuje sa sediaca na krídlach nebeského vtáka(orla).

Od slova Juno možno odvodiť: junák, junoš, jinaš, inaš – *Inana.*

sanskrt. jóni znamená ženský pohlavný orgán, pošva; odvodzuje sa od toho slovanské slovo žoni - ženy

Slovania ju nazývali *Zlatá Lada*.

Priezvisko bohyne Juno je *Lucina.*

Zemepisný názov : Jana, rieka v Rusku

» Ďunďa, Lada

junónsky - krásny ako Juno, z toho *junák*

Jupiter

Joviš, Ješa, Jova, Johan, Joan (= Ján), tal. Giove

(z indoeurópskeho dyeu-pater, diu-piter = nebeský otec)

vládca (strojca) hromu a blesku, darca víťazstva, najvyšší rímsky boh. Jeho symbolom bol orol (dosiaľ je v niektorých štátnych znakoch). Jeho sviatočným dňom je štvrtok. Mal za manželku *Juno* a troch synov: Monos, Aeacus, Rhadantrus, ktorí boli podriadení Merotovi, kráľovi podsvetia a súdili tiene duší, ktoré priviezol *Cháron*. Na Slovensku sa uctieval najmä v 2. až 3.stor. n.l.

Stotožňujú ho s najvyšším gréckym bohom *Zeus* (Theus, Deus, Dios t.j. Pán, Stvoriteľ, *Hospodin*). Zobrazujú ho stojaceho na býkovi (turovi) vo vojenskom odeve s bleskom v pravici a dvojitou sekerou v ľavici, pri obradoch mu obetovali býka.

4

Chrám Jupitera a Juno bol na Slovensku v Rusovciach. Staročesky sa planéta Jupiter nazývala Královmoc.

Zemepisný názov: Jovsa - obec v okrese Michalovce

Juraj, Jurajov deň *» Jarovít*

jurjevanie, Jarobog , George, Jiří, Džordži, zelený Juro, bavor. Pfingstl

(juraj je od gréc. georgios = obrábajúci zem, roľník)

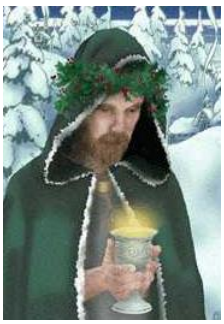

24. apríla, deň, v ktorom sa otvára sila Matky Zeme, vychádzajú z nej rastliny, plazy a hmyz. Zem sa otvára na prvé 3 jarné dni (stotožnené s Veľkým Piatkom, Bielou Sobotou a Veľkonočnou Nedeľou), kto sa dostane živý do podzemia len na tieto 3 dni sa môže vrátiť na zem (obdoba s Jonášovým a Kristovým svedectvom).

Juraj je odvodené nasledovne: diera - ďúra – Juraj. Juraj je ochranca pastierov a roľníkov.

Obrad na jurievanie je taký, že ***kuker***, mužská postava s maskou a dreveným falusom, slávi svadbu s Vesnou, ktorá hneď predstiera tehotenstvo a pôrod *Jarila*. Potom dievčence falusom vykonali rituálna orbu párom čiernych volov a siatie. Rituálny tanec na Ukrajine sa nazýva Zelený šum.

V Rusku a Bulharsku sa zem otvára 21. apríla a nazýva sa dňom revúcej vody t.j. rozpúšťajú sa snehy. Juraj je správcom vody. Prekryté sv. Rufom. V niektorých oblastiach bol presunutý na 8. apríla a prekrytý dňom sv. Rodiona.

V ruských zemiach sa oslavuje aj jesenný Juraj dňa 26. novembra/9. decembra ako ukončenie vonkajších poľnohospodárskych prác. Po tomto dni začínajú útočiť vlci vo svorkách, takže sa hovorí, že jesenný Juraj „vypúšťa vlkov“. Z uvedeného dôvodu ho nazývajú aj vlčí pastier, čo poukazuje na spojitosť s Velesom *» Jarilo*.

Symbolom Juraja je Jurajov kríž.

Zemepisný názov: Jur pri Bratislave, Veľký Ďur – obce na Slovensku

Jurata

rus. Morevna, Rada, poľ. Jurasmata, Radorada, literárne: Modroočka

litov. Jūratė (litov. jūra = more)

dcéra morského kráľa *Morana* a *Radugy,* morská princezná, kráľovná jantárového paláca. Zamilovala sa do chudobného rybára a jej otec rozbil jej jantárový palác na kúsky, ktoré môžeme ešte dnes nájsť na pobreží. Bola krásna a mala dlhý vrkoč. Potom bol jej manželom údajne *Kryšeň.*

Podľa poľského novopohanstva je matkou czetlic *» faraónka.*

V ruských legendách sa nazýva Varvara (*Barbora*).

Zemepisný názov : Jurata – pláže na pobreží Baltského mora na polostrove Hel v Poľsku.

jurk, jurek, jerk

kašubské a kociewské pomenovanie draka, ktorého porazil *Jarovít.* Lužičania ho nazývajú Čierny Juro (Czórni Jurek), čo znamená aj diabol. Vodný drak sa nazýva Vodny jurk, lesný drak sa nazýva Lasevi jurk. Môže vyvolať náhly vír v povetrí. Zvláštnym diabolským hadom je Smolný (Smolarni) jurek.

Tam, kde stupí, vyrastie krík diablov chvost t.j. prútnatec metlovitý *(Sarothamnus scoparius),* z ktorého si bosorky pripravujú metly.

Zemepisný názov: Jurki, Jurków, Jurkowo, Jurkowice – obce v Poľsku

jurodivý (rus.)

slabomyseľný, blázon, ktorý bol náboženským horlivcom, askétom v pravoslávnej cirkvi v Rusku.

(Ten, ktorý sa vrátil z pažeráka zeme (smrti), prebudil z kómy a tvrdí, že bol tam na druhej strane, v živote po živote).

justrica

ptica justrica, vták justrica

stelesnenie choroby cholera (*Vibrio cholerae).* Justrica je čierny vták s hadími hlavami a chvostom.

V noci letí cez dediny a tam, kde sa dotkne vody železným krídlom, začína mor.

V Rusku má výzor starej ženy ako *Pluga.*

Juša

Jaša, Ješa

podľa ruských zdrojov morský had alebo jašter obopínajúci Zem okolo svetového oceánu, aby sa nevylial do vesmíru. Prebratý zo severskej mytológie Had sveta **Jormungandr.** Ak sa had Juša pohne, Zem sa otočí (prepóluje).

V súčasnosti tento had je vlastne garantom stability nášho vesmíru, neumožňuje zmiešať hmotu a antihmotu.

Zobrazuje sa ako *uroboros.*

Jutrenka, Jutrzenka - *Zornica*

Jutryboga, Jutra, Jutrznia, Juternica

Jutrobog

Jutrovít, Jutrman, foneticé zápisy: Jutrebog, Juthrbog, Jutrbog, Yutrobog, Jurowit, Uterbog, Juterobog, poľ. Utor, Utrobog, Vtor,

jeho meno znamená ranný boh, oznamuje príchod dňa a fŕka rannú rosu pred východom slnka.

Je to stelesnený ranný mesačný svit, mužský princíp *Zorničky* (Jutrenky), zvaný aj **Ranovít** *»Auseklis.* V noci pomáha svietiť mesiacu. Podľa ruských zdrojov je synom *Svantovíta.* Hovorí sa však, že je synom mesiaca a božstva Chors, ktorá to poprela, takže je synom Chorsiho a Zory. Zrejme je totožný s poľským *Budziszom.* Brat Dažboga, je holohlavý. Oslavoval sa *kolovodmi* - chorovodmi – chorsovodmi, spoločne s oslavou vládkyne mesiaca *Chors.*

Jeho vtákom je divá hus.

V bylinách sa popisuje obrazne jeho pád, ako úlomku z Mesiaca na Zem, čo malo za následok vzniku Karpatského oblúku.

Ako ochranca východu je obdobný budhistickému *Indrovi.*

Zemepisný názov: Jüterbog v Brandenburgu

juvenálie, juvenílie,

(lat.) 1. mládežnícke oslavy (buď na fašiangy, Turice, alebo v máji *»Rusálie*)

2. hry mládeže v antickom Ríme

Neslovanské

Jahve, Jehova (hebr.) - starožidovský boh púšte

jansenizmus - reformné hnutie v katolíckej cirkvi 17.stor. podľa C. Jansena, blízke kalvinizmu

jakobita - člen starokresťanskej sekty Jakuba Baradaia

jang (čín.) - kozmický princíp predstavujúci mužské, teplé, suché, horné, svetlé (belák) *» Ján ,* opakom je *jin* (černák)

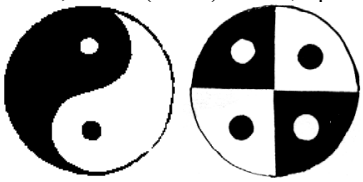

jehovista - príslušník kresťanskej sekty Svedkovia Jehovovi

jezuitizmus (lat.) - ideológia katolíckej mníšskej rehole (pokrytectvo, falošnosť, ľstivosť)

Ježiš Kristus (Iesus Christos) – zakladateľ kresťanstva

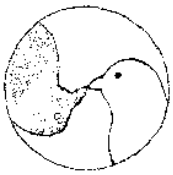

jin (čín.) - zemský princíp predstavujúci ženské, chladné, vlhké, dolné, tmavé *» Ďunďa,* opakom je *jang*. Nadbytok jedného princípu plodí druhý princíp. Jin a jang predstavujú jednotu protikladov.

U Slovanov sa zobrazovali ako biely holub a čierna (sivá) holubica

jog, jogín (ind.) - vyznávač jedného z ortodoxných systémov indickej náboženskej filozofie

joga (ind.) - 6 ortodoxných filozofických systémov včítane telesných a dychových cvičení, ktoré sa vytvorili v súvislosti s týmto filozofickým systémom

johanita, maltézsky rytier - člen cirkevnej rytierskej rehole

jota, jotun - germánsky obor

judaizmus - smer v židovskom náboženstve, v ktorom sa zachovali prvky starších kultov uctievania rodových bohov

juliánsky kalendár - kalendár zavedený v r. 46 G.J. Caesarom, ktorý platil do r. 1582, podľa neho je pomenovaný mesiac júl.